

Proloog

*Over een onvriendelijke ontmoeting tussen Ulrum en Groningen,
waarbij een loslippige slagersknecht hardlopend een
rijksveldwachter ontvlucht – Het verhaal van een vergeten
wonderatleet*

Op zaterdag 5 oktober 1918 verscheen in de *Provinciale Groninger Courant*, onder het kopje 'Athletiek in de praktijk', het volgende bericht:

'In een wagen van den tram Ulrum-Winsum zaten eenige menschen druk pratend bijeen. Over de distributie, over het smokkelen, over het hamsteren – daarover loopen tegenwoordig trein-, tram- en bootgesprekken. In 't bijzonder was er een jongeman die geweldigen verhalen deed van wat hij had gedaan en durfde doen. Een koe slachten... een kleinigheid, hier in dit pak veertig pond rundvleesch en in W. goed bewaard nog tachtig pond...

Een buurman van den spreker luisterde blijkbaar met veel belangstelling en in den trein van Winsum naar Groningen waren de twee weer bureu. Aan de Groninger halte echter haalde de meneer die zoo aandachtig geluisterd had een penning te voorschijn: hij was onbezoldigd rijksveldwachter, hij arresteerde den slager en nam het vleesch in beslag. Ziezoo die veertig pond hebben wij vast, aldus de politiemann, die blijkbaar reeds plannen had ten aanzien van het nog in W. liggende restant...

“Joa man,” aldus de gearresteerde, “dat hé-je te pakken, moar je huiven mie nait zoo vast te hollen...” En de veldwachter, door de goede vangst blijkbaar vriendelijk gestemd, vond dat blijkbaar ook. Hij liet zijn arrestant los... Als hij dat maar niet gedaan had. Want de jonge slager, nauwelijks los, ging er met een geweldige vaart vandoor en gaf den doodverbaasden diender het nakijken, zooals de sportverslaggever dat noemt.

De politiemann wist ook niet dat zijn arrestant een hardlooper van naam was, een recordhouder op vele lange afstanden, die het op vele uren afstands gelegen W. vlugger te voet zou bereiken dan iemand anders per trein of per fiets zou arriveeren. En die heeft wel gezorgd dat de tachtig pond vleesch daar tijdig in veiligheid werden gebracht.’

Elke Groninger die dit bericht las, wist onmiddellijk over wie het ging: Louwe Huizenga, de hardlopende slagersknecht. Huizenga, afkomstig uit het dorpje Wehe vlak bij de Waddenzee, was sinds zijn entree op de atletiekbanen in mei 1915 in recordtempo uitgegroeid tot een volksheld.

Louwe Huizenga was ten tijde van de Eerste Wereldoorlog de beste langeafstandloper van Nederland. Hij versloeg bij zijn debuut al de toppers van toen. In de jaren die volgden, won Huizenga bijna alle wedstrijden waaraan hij meedeed op spraakmakende en onorthodoxe wijze, met als hoogtepunt een wereldrecord op de marathon. Hij was voor veel Groningers wat Abe Lenstra later voor de Friezen zou worden: volksheld en legende. In Groningen waren ze erg trots op hun hardloper die de arrogante sporters uit het verre Holland elke keer weer een lesje leerde. ‘Hardloper Huzengoa’ bleef dan ook tot het midden van de vorige eeuw een begrip in stad en ommeland. Maar terwijl de naam van Lenstra nog altijd weerklank vindt, is Huizenga tegenwoordig zo goed als vergeten. Alleen oude Groningers kennen hem nog uit de verhalen van hun ouders. Toen zij klein waren, kregen ze stevast de opmerking ‘Je lijkt Hardloper Huizenga wel!’ naar hun hoofd geslingerd als ze aan het rennen waren. Hardloper Huizenga, die – zo vertelden hun ouders – het op-

nam tegen wielrenners en renpaarden. Hardloper Huizenga, de man die sneller liep dan de treinen reden.

Louwe Huizenga, de wonderatleet uit de begintijd van de Nederlandse atletiek, is na zijn carrière uit beeld verdwenen. Tijdens zijn loopbaan deden kranten en tijdschriften – zowel de regionale als de landelijke – uitgebreid verslag van zijn wederwaardigheden. Daarbij werd, zoals het hoort bij een superster, ook zijn persoonlijke leven onder de loep genomen. Nadat hij stopte, is er nog maar een paar keer over hem geschreven. Toen Huizenga, tachtig jaar oud, in 1973 stierf, besteedde geen krant daar aandacht aan. Hij leefde alleen voort in de herinnering van oude mensen, dankzij de mondelinge overlevering. De legendarische hardloper zou waarschijnlijk voorgoed zijn vergeten als hij in 1999 niet genomineerd was voor de titel Noordelijke Sporter van de Eeuw, een initiatief van het *Nieuwsblad van het Noorden*. Zijn nominatie had Huizenga te danken aan de Groningse atletiekkenner Bart Kappenburg, die in de jaren dertig van de vorige eeuw als kind in Groningen nog regelmatig ‘Huizengaatje’ had gespeeld. Kappenburg wijdde een jaar later in het jubileumboek *130 jaar atletiek in Nederland* – dat verscheen ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Nederlandse atletiekunie – een paragraaf aan ‘de fabuleuze hardloper Huizenga’,

Huizenga in actie tijdens de marathon van 24 september 1916. Hij wordt begeleid door een grote groep fietsers.

maar daar bleef het bij door gebrek aan meer informatie. Dit boek borduurt voort op die ene bladzijde.

Er leven bijna geen mensen meer die Louwe Huizenga nog hebben zien hardlopen. Mensen die hun ouders of grootouders over hem hoorden vertellen, zijn er steeds minder. Voor dit boek werden talloze oude kranten, tijdschriften, bibliotheken en archieven uitgevlooid. Getuigenissen van familieleden, bekenden en dorpsgenoten completeerden het beeld van deze vergeten wonderatleet dat oprees uit de papieren bronnen. Dit is zijn verhaal.

Hoofdstuk 1

Over een jongen die op een mooie voorjaarsavond een sportterrein in Groningen betreedt en in zijn dagelijkse kloffie iedereen naar huis loopt – De verpletterende entree van Louwe Huizenga in de Nederlandse atletiekwereld

Op woensdag 28 april 1915, aan het begin van de avond, betrad een jongeman in slagerskleding het Noordersportterrein in Groningen. Het was een mooie voorjaarsdag geweest en de lage zon gaf de grote grasvlakte aan de rand van de stad een gouden gloed. De temperatuur was met een graad of vijftien nog erg aangenaam. De jongen liep op een groepje mensen af dat net sportkleding had aantrokken. Er stond maar weinig wind zodat de scherpe, zoutige vleesgeur die om hem heen hing goed te ruiken was. Op zijn jas zaten nog wat bloedspetters van een varken dat hij eerder die dag had geslacht. De leden van Vitesse, een atletiekclub die een jaar eerder was opgericht, wilden net met hun training beginnen en de jongen vroeg of hij een keer mee mocht doen. ‘Louwe Huizenga,’ stelde hij zich voor. ‘Knecht bij slager De Noord, aan de Nieuwe Ebbingestraat.’ De atleten reageerden welwillend, al vroeg een enkeling zich af of een slagersknecht nu wel zo goed paste bij een vereniging als Vitesse. De atletiek stond nog in de kinderschoenen en het waren vooral jongeren uit de gegoede burgerij en de middenklassen die aan sport deden.

Huizenga werd uitgenodigd om een paar rondjes mee te lopen. Veel meer stelde de atletiektraining in die dagen niet voor. Een paar

vooruitstrevende jongeren deden voorafgaand aan het lopen eerst wat gymnastiekoefeningen, maar daar bleef het wel bij. Er werden vooral kilometers gemaakt op de grasbaan van het Noordersportterrein, die achthonderd meter lang was. Op dezelfde baan liepen op een ander tijdstip ook de renpaarden hun rondjes en de hardlopers moesten goed uitkijken voor kuilen en hobbels. De hilariteit was groot toen Huizenga alleen zijn slagersjas uitdeed en in zijn dagelijkse kloffe, op gewone schoenen, aan de start verscheen. Hij meldde zich echter tot ieders stomme verbazing al snel aan de kop van het trainingspeloton. De hele Groningse atletiektop liep die avond mee, maar toen Huizenga na een tijdje versnelde omdat hij vond dat het te langzaam ging, kon niemand hem bijhouden. De 21-jarige slagersknecht sprintte weg van de anderen en won de trainingwedstrijd met overmacht.

Na afloop werd Huizenga belaagd door de Vitesse-atleten en enkele verbijsterde omstanders. Iedereen wilde dit natuurtalent wel eens van dichtbij bekijken en allemaal hadden ze tips en aanwijzingen voor de jonge hardloper. Huizenga, die geen enkel teken van vermoeidheid vertoonde, werd meteen opgenomen in de trainingsgroep. Een van zijn medelopers vertelde dat hij wel sportkleding voor Huizenga kon regelen en een ander zei dat hij hem zou inschrijven voor de pinksterwedstrijden, waarmee vier weken later het atletiekseizoen geopend zou worden. Sprinter Geert van Lingen werd nog diezelfde avond tot Huizenga's persoonlijke trainer gebombardeerd.

Huizenga was eigenlijk meer geïnteresseerd in de wielervedstrijden op het Noordersportterrein. Het grote terrein aan de Korreweg was destijds het brandpunt van het Groningse leven en bevatte naast de grasbaan een sintelbaantje voor wielrennen en grasvelden waarop balsporten werden gespeeld. Gymnastiekverenigingen hielden er hun demonstraties en er werden vliegerwedstrijden en turnfestijnen gehouden. Er stond een grote houten consumptietent voor de toeschouwers die de manifestaties bezochten. Op het Noordersportterrein, dat eind negentiende eeuw was aangelegd, vonden ook concoursen hippique en paardenkeuringen plaats, en er was een dresseerschool gevestigd. De paardenboxen deden bij de andere

sporten dienst als kleedkamers, terwijl de drinkbakken het waswater leverden. Ook politieke bijeenkomsten, studentenfeesten, schoolmanifestaties, muziekconcoursen en circussen vonden onderdak op het terrein.

Louwe Huizenga kwam er regelmatig om naar het wielrennen te kijken. Als jochie van dertien was hij een keer, slenterend door Groningen na een bezoek aan de kermis met zijn oudere broer Everhardus, toevallig terechtgekomen op het Noordersportterrein. Die dag vonden de Nederlandse kampioenschappen baanwielrennen plaats in Groningen. Gelokt door het gejoel van de toeschouwers glipte Huizenga langs de controleurs. Hij raakte meteen in de ban van de gekromde, rondrazende mannetjes. Later bezocht Huizenga vooral de spectaculaire sprintwedstrijden op het zware, gevaarlijke Groningse sintelbaantje, waarbij beroepsrenners uit Nederland en België streden om geldprijzen van 25 tot 40 gulden. 'Op een keer waren er ook atletiekwedstrijden,' vertelde hij. 'En toen ik ze zag lopen, dacht ik: dat kan ik ook.'

Dat bleek met Pinksteren, toen Huizenga, na amper vier weken training, zijn officiële debuut maakte. De 'Groote Wieler- en Athletiek-Wedstrijden' stonden dat jaar extra in de belangstelling omdat ze de eerste confrontaties zouden opleveren tussen Nederlandse en Britse atleten. Sinds oktober 1914 huisvestte Groningen namelijk vijftienhonderd soldaten van de First Royal Naval Brigade. Deze Britse militairen waren vlak na het begin van de Eerste Wereldoorlog naar het neutrale Nederland gevlucht om aan Duitse krijgsgevangenschap te ontkomen. Ze moesten hun wapens inleveren en werden in Groningen geïnterneerd, waar ze tot het einde van de oorlog, in november 1918, zouden blijven. In de stad werd voor hen een terrein ingericht dat onder de lokale bevolking als het Engelse Kamp bekendstond en door de Britten zelf Timbertown ('Plankenstad') werd genoemd. De drie bataljons van de First Royal Naval Brigade – Collingwood, Hawke en Benbow – waren in houten woonbarakken ondergebracht. Omdat onder de geïnterneerde militairen al snel de verveling dreigde toe te slaan, werden er in Timbertown allerlei sport-, muziek- en toneelclubs opgericht, die een enorme impuls zouden geven aan het sportieve en culturele leven in Groningen.¹

Op pinksterzondag 23 mei 1915 was het prachtig weer. De temperatuur ging al vroeg op de dag richting de twintig graden en rond halftwee bewoog zich een grote mensenmassa richting het Noordersportterrein, waar een halfuur later de eerste wedstrijden zouden beginnen. Maar liefst vijfduizend toeschouwers woonden de opening van het wiel- en atletiekseizoen bij. De vrouwen hadden voor de gelegenheid hun nette zomerkleding uit de kast gehaald, en de mannen, de onvermijdelijke hoed zwierig op het hoofd, droegen hun lichtste pak. Hoe goed de Engelse atleten waren, bewees de sprinter R.J. Derbyshire al meteen in de series van de 100 meter, waarin hij met een tijd van 10,8 seconden twee tiende onder het Nederlandse record bleef.²

De atletieknummers waren enkele jaren daarvoor bij de pinksterwedstrijden ingevoerd als pauzenummers bij het wielrennen. Inmiddels vormden ze een populair en gelijkwaardig onderdeel van het programma, al waren de Belgische wielerkampioenen Jos Callebaut en George van der Sijpe deze middag nog de belangrijkste publiekstrekkers. Na het verbluffende optreden van Louwe Huizenga zou die rol echter voor enkele jaren worden overgenomen door de Groningse hardloper. Huizenga kwam aan het eind van de middag aan de start in een wedstrijd over 2 Engelse mijl (3218 meter), in die tijd een courante afstand. Ook hier waren de Britten favoriet. De inwoners van Groningen hadden hen regelmatig gadegeslagen tijdens hun dagelijkse trainingslopen, waarmee zij al vroeg in het jaar waren begonnen. Onder de militairen waren lopers, zoals de 25-jarige John Sharman, die in hun vaderland al de nodige prijzen hadden gewonnen. Engeland was in die jaren het Mekka van de sport en jongens als Percy Goodyear en Frederick Ashenden, beiden twintig jaar oud en ook in Groningen geïnterneerd, golden in hun thuisland als grote talenten. Op de 2 Engelse mijl was Ashenden de favoriet, maar al meteen in het begin van de wedstrijd nam Huizenga resoluut de kop. Hij liep vijftig meter uit en veel toeschouwers vroegen zich af wie die kleine, tengere jongen toch was. In de tweede ronde van achthonderd meter wist Ashenden terug te komen bij Huizenga en gezamenlijk legden ze het tweede deel van de race af. Bij het ingaan van de laatste bocht sprintte Huizenga plotseling weg bij Ashenden, een merkwaardige, krachtenverslin-

dende tactiek die hij later nog vaak zou toepassen. Huizenga won in 10 minuten en 35 seconden; Ashenden volgde op vijf seconden. Met zijn tijd bleef Huizenga slechts vijf seconden verwijderd van het Nederlandse record van Job Busser.

Pinkstermaandag ging Huizenga op herhaling op de 8 Engelse mijl (12 872 meter). Hij nam weer meteen de leiding en pareerde alle aanvallen van de Britse geïnterneerden, waarbij dit keer Sharman zich als zijn voornaamste tegenstander opwierp. Opnieuw sprintte hij in de slotfase eenvoudig bij zijn concurrent vandaan om onder luid gejuich van het publiek – dat de nieuwe, lokale held meteen innig omarmde – met een voorsprong van een halve minuut te zegenieren in een tijd van 48 minuten en 5 seconden. Ashenden finishte als derde op ruim een minuut achterstand.

Een legende was geboren. De oppermachtige Engelsen, die elke dag trainten, vertegenwoordigers van een wereldmacht, waren verslagen door een slagersknecht die amper een maand aan hardlopen deed. Een eenvoudige jongen van het Groningse platteland was de Engelsen, die aan de wieg hadden gestaan van zo'n beetje alle sporten en als lichtend voorbeeld werden gezien, te snel af geweest. De kranten en sportbladen staken in de dagen na Pinksteren de lof-trompet over de langeafstandloper die zomaar uit het niets was opgedoken. 'Licht gebouwd, schijnt deze jongeling over een paar longen als een paard te beschikken,' constateerde de verslaggever van het *Groninger Dagblad*, die Huizenga een grote toekomst voorspelde, 'want te eindigen in een tweemijls wedstrijd als hij, frisch als een hoentje, terwijl zijn partners merendeels naar lucht hapten, getuigt van een uithoudingsvermogen, zoals we zelden zagen.' *De Revue der Sporten*, het toonaangevende sportblad van Nederland in die tijd, maakte gewag van de ontdekking van 'een nieuwe, Groningsche ster' en publiceerde een foto waarop Huizenga in start-houding poseert, met naast zich, prominent in beeld, Harry Muda.

Muda was in de eerste decennia van de twintigste eeuw de machtigste man in de Groningse sportwereld. Na een carrière als wielrenner, atleet en kunstrijder trad hij nu op als voorzitter van meer-

De Revue der Sporten publiceerde op 3 juni 1915 de eerste foto van het nieuwe fenomeen. Naast Huizenga (in starthouding) staat zijn manager Harry Muda.

dere sportverenigingen. Muda was betrokken bij de organisatie van bijna alle sportwedstrijden in Groningen. Op de afsluitende feestavond van de pinksterwedstrijden, die door de Britse militairen muzikaal werd opgeluisterd, mocht hij in de bovenzaal van café-restaurant De Unie in Groningen als eerste het nieuwe atletiekfenomeen toespreken. Muda prees Huizenga in ronkende bewoordingen en overhandigde hem zijn eerste twee vergulde zilveren medailles. Hij liet de gelegenheid niet onbenut om ook zijn kennis van de Engelse taal te etaleren en dankte de Britse geïnterneerden voor hun sportieve inzet waarbij hij speciaal de druk bezochte boks-

demonstraties nog even noemde die de militairen op beide pinksterdagen hadden gegeven.

Muda ontving die avond in De Unie ook nog een belangrijk telegram: hij was door de Nederlandsche Athletiek-Unie (NAU) benoemd tot consul. Menig dophoed ging bij dat nieuws juichend de lucht in. De Groningse sportvrienden bestelden een borreltje extra en staken nog maar eens een feestsigaar op ter ere van hun belangrijke stadgenoot. Het buitengewest Groningen sprak eindelijk officieel een woordje mee in de atletiekbond.

Na Huizenga's verpletterende entree in de Nederlandse atletiekwereld ontfermde Muda zich over de jonge hardloper. Hij wierp zich al snel op als zijn manager en Muda's bemoeienissen openden allerlei deuren. Zo werd hij al snel, als een van eerste noordelijke atleten, lid van de NAU. Maar de bemoeienissen met Huizenga's carrière van deze sportbobo pur sang zouden niet louter positief uitpakken.